

**İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ DERSİNE YÖNELİK
GÖRÜŞ VE BEKLENTİLER****(Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)**

Views and Expectations to The Course of History Islamic Sects
(Sırnak University Faculty of Theology Sample)

Fevzi RENÇBER*

Öz

Osmanlıdan günümüze medreselerde ve İlahiyat Fakültelerinde İslam Mezhepleri Tarihi dersi geçmişe, günümüze ve geleceğe bakan yönleriyle ilahiyat eğitim ve öğretim geleneği içinde olmazsa olmazlar içinde yer almaktadır. Makalemizde İlahiyat Fakültelerinde İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında okutulan Çağdaş İslam Akımları ve Türkiye’de Alevilik-Bektaşilik derslerinin anlam ve önemini konunun muhatapları öğrencilerden topladığımız veriler ışığında incelemeyi ve ulaşılacak bulguları tartışmaya açmayı hedeflemekteyiz. Bu kapsamda çalışmamızda ilk olarak İslam Mezhepleri Tarihi dersinin medrese geleneğinden İlahiyat Fakültelerine kadar kısa tarihçesi ele alınmış, daha sonra 2008 yılından beri öğrenci almakta olup, on yıllık geçmişe sahip olan Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki öğrencilerin tutumları üzerinden İslam Mezhepleri Tarihi eğitiminin dünü, bugünü ve geleceği üzerine tespit ve önerilerde bulunulmuştur. Çalışmamızda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında cinsiyet ve yaş farkı gözetilmeksizin İslam Mezhepleri Tarihi dersi alan toplamda 155

Abstract

The history of Islamic sects is included in lessons which are taught under various names from Ottoman times, in daily madrasahs and theology faculties till this time. The history of Islamic sects is within the tradition of theology education and teaching in terms of past, present and future perspective ways. So it is indispensable in this discipline. That’s why we aim at meaning and the issues of the importance of Alevi-Bektashi course in Turkey views and open discussion in our article in the light of the data we have collected from the students who are addressees the course of History Islamic Sects which is taught in the Department of Contemporary Islamic Movements and discussed the findings which we have obtained from students. In this respect, firstly, we dealt with the brief the history course of Islamic Sects from the Madrasa tradition to Theology Faculties. After that, since 2008 the theology faculty which has admitted students, it has been recommended and detected the history of Islamic sects on the theology faculty students’ attitudes and the past, today and future of the history of Islamic sects. In our study, a questionnaire was applied to a total of 155 students who took the history lessons of Islamic sects

* Dr. Öğr. Üyesi., Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı.
orcid.org/0000-0002-5676-7871 | fevzirencber@hotmail.com.

Başvuru Submission	Kabul Accept	Yayın Publish
21.05.2018	29.06.2018	30.06.2018
DOI	10.18403/emakalat.425763	

öğrenci üzerinde anket çalışması uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Bunun yanında İslam Mezhepleri Tarihi dersinin teorik yönünün pratik hayattaki tesiri, yani birlikte yaşamaya katkısı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Bilgi, Hoşgörü, İlahiyat, Şırnak

regardless of gender and age difference during the 2016-2017 academic year and the results were evaluated. At the same time, the contribution of the theoretical course of the history of Islamic sects to the practical effect of the theoretical orientation, namely co-habitation, has been assessed.

Keywords: History of Islamic Sects, Knowledge, Tolerance, Theology, Şırnak

GİRİŞ

Mezhepler de tıpkı dinler gibi birdenbire ortaya çıkan bir olgu değildir. Mezheplerin ortaya çıkmasının nasıl olduğu ve hangi dönemlerde ne gibi sosyal dönüşümler geçirerek günümüze ulaştığı bilinmesi gereken bir konudur: “Mezhepler, dinin anlaşılması ve algılanmasından, dini farklılaşmadan kaynaklanan, dinin ana kaynaklarını anlama ve uygulamada ortaya çıkan farklılıkların kurumlaştığı beşerî nitelikli dini gruplardır. İslam Mezhepleri Tarihi, geçmişte var olan fırkaların ve bugün yaşamakta olan mezhep ve çağdaş İslami akımların dini nasıl anladıklarını, kendi kaynaklarına göre, objektif olarak tespit etmeye ve mezheplerin görüşlerinin tarihi, siyasi ve sosyal temellerini ortaya koymaya çalışır.”¹ Mezhepler konusunda edinilen bilgiler, bu bilgiyi alan kişide birtakım süreçleri doğurmaktadır. Bu mezhebi bilgilerden kaynaklanan süreçler kişinin toplumsal alandaki ilişkilerini etkilemektedir. Bu ilişkilerin sürdürülmesi sonucunda ya toplumsal bütünlüğü destekler nitelikte bir değişim oluşur ya da bu mezhep taassubuna dönüşerek çatışmayı tetikler bir niteliğe dönüşür.

İslam Mezhepleri Tarihi, Makalat, İlmü'l-Makâlât, İlmü Makâlâti'l-Firak, Milel ve Nihâl isimleriyle erken dönemde ortaya çıkan İslami ilimlerdenidir. Selçuklu ve Osmanlı İslami ilim geleneğinde kelam ve akaid kitapları içinde, ilmu makâlâti'l-firak veya müstakil risaleler

¹ M. Saffet Sarıkaya, “Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde İslâm Mezhepleri Tarihi Eğitimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, (2000): 74.

şeklinde varlık bulmuştur. Söz konusu dersin Osmanlının son dönemlerinde yeni açılan Dâru'l-Fünûn'un müfredatında müstakil bir disiplin olarak yer alması İslam Mezhepleri Tarihinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Osmanlıda 1908-1914 yıllarında medrese programlarına Mîlî ve Nihâl, Muhtasar Fasl, Tuhfe-i İsnâ Aşeriyeye, Tarih-i Edyân, Mezâhib-i İslâmiye ve Turuk-ı Âliye, Tarih-i Edyân ve Mezâhib dersleri müfredata girmiştir. Yaşanan bu gelişmeler daha sonra erken dönemin önemli disiplinlerinden olan İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalının müstakil ve metodolojik bir ilim olarak teşekkül etmesine vesile olmuştur. İslam Mezhepleri Tarihi Osmanlı'nın son dönemlerinde kat ettiği önemli merhalelerden sonra cumhuriyet döneminde yeni bir sürece girmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında İslam Mezhepleri Tarihi disiplini Dâru'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi ders programlarında "*Hali Hazırda İslam Mezhepleri ve Mezhepler Tarihi, Türk Dinleri ve Mezhepler Tarihi*" adlarıyla müfredata girmiş ve fakülte dergisinde objektif ve ilmi üsluba dikkat edilerek yazılan İslam Mezhepleri Tarihi makaleleri yer almıştır.² Dâru'l-Fünûn İlahiyat Fakültelerinin kapatılmasından sonra bu ilmi gelenek Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin açılmasından itibaren İslam Dini ve Mezhepler Tarihi, İslam Mezhepleri Tarihi I, İslam mezhepleri Tarihi II, Klasik İslam Mezhepleri, Çağdaş İslam Akımları, Türkiye'de Alevîlik Bektaşîlik, Türkiye'de Dini Akımlar dersleri çerçevesinde kendisini daha da geliştirerek varlık bulmuştur. İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı; Yusuf Ziya Yörükân, M. Şerefeddin Yaltkaya, İzmirli İsmail Hakkı, Şemseddin Günaltay, Yaşar Kutluay, Ethem Ruhi Fığlalı, Hasan Onat, Mustafa Öz gibi mezhepler tarihçilerinin üstün çabalarıyla hem resmi anlamda hem de metodolojik olarak müstakil bir bilim dalı olma hüviyetine 1991'de kavuşmuştur.³ Bu dersler günümüzde yaklaşık 100 devlet ve vakıf üniversitesinde ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde ders olarak okutulduğu gibi Şır-

² Osman Aydın, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İslam Mezhepleri Tarihi Yazıcılığı* (Çorum: Hitit Kitap Yayınevi, 2008), 211-213, 256-364; Adem Arıkan, "Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi'nde İslam Mezhepleri Tarihi ve Yusuf Ziya Yörükân'ın Alana Katkıları", *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi*, 11-12 (2011): 85-87; Ahmet İshak Demir - Pervin Usburak, "Mezhepler Tarihi Akademik Makaleler Bibliyografyası", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 5/1, (2012): 141-208.

³ M. Saffet Sarıkaya, "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde", 74.

nak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde de 2008'den beri İslam Mezhepleri Tarihi, Çağdaş İslami Akımlar, Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik dersleriyle zorunlu-seçmeli olarak okutulmaktadır.

1-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi uygulanmış olup bu yöntemin en önemli modellerinden birisi olan anket yöntemi tercih edilmiştir. Öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplar analiz edilerek çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmamızın teorik boyutunu oluşturmak için literatür taraması yapılmış, İslam Mezhepleri Tarihi, Çağdaş İslami Akımlar, Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik dersleriyle ilgili kitap, makale, tebliğ ve tezlerden yararlanılmıştır.⁴ Araştırmamızın evrenini 2016-2017 yılında Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 4. sınıfta okuyan ve İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalı derslerini almış 155 İlahiyat lisans öğrencisi oluşturmaktadır.

Çalışmamızda verilerin toplanması için bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formunun hazırlanması aşamasında İslam Mezhepleri Tarihi ve bu anabilim dalına bağlı seçmeli dersleri alan öğrencilerin dersle alakalı olarak elde etmesi planlanan kazanımlar esas alınmıştır. Kullanılan anket içerisinde "Kesinlikle Katılıyorum" "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", Kesinlikle Katılmıyorum" şıklarından oluşan 40 soru sorulmuştur. Bununla birlikte ankette öğrencilerin İslam Mezhepleri Tarihi dersine yönelik görüşleri, derslere vukufiyeti, İslam Mezhepleri Tarihi dersinin diğer İslami ilimlerle olan

⁴ Ayrıca bkz. Harun Yıldız, *Anadolu Aleviliği Amasya Yöresi Bağlamında Bir İnceleme* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014); Cenksu Üçer, *Tokat Yöresinde Geleneksel Alevilik* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2005); Halil İbrahim Bulut, *İslam Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016); Metin Bozkuş, *Sivas Aleviliği* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2006); Mustafa Öz, *Başlangıçtan Günümüze İslam Mezhepleri Tarihi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011); Mehmet Kubat, *İslam Mezhepleri Tarihi* (İstanbul : Kitap Dünyası, 2014); Mehmet Saffet Sarıkaya, *İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2017); Sönmez Kutlu, *Mezhepler Tarihine Giriş* (İstanbul : Değerler Eğitimi Merkezi, 2008); Hasan Onat, Sönmez Kutlu, *İslam Mezhepleri Tarihi : El Kitabı* (Ankara : Grafiker Yayınları, 2012); Ethem Ruhi Fığlalı *Günümüz İslam Mezhepleri* (İzmir : İzmir İlahiyat Vakfı, 2014); Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, (İstanbul : Klasik, 2015); Sönmez Kutlu, *Çağdaş İslami Akımlar ve Sorunları* (Ankara : Fecr Yayınları, 2008).

bağlantısı dikkate alınarak dersi alan öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket sonuçlarının yorumlanmasında yüzdeler oranlar ve sayısal analiz esas alınmıştır. Anket verilerinin analizinde SPSS programı kullanılarak bu verilerden istatistiksel sonuçlara erişilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzde tekniklerinden yararlanılmış ve çıkan sonuçlara göre tablolar hazırlanmıştır. Tabloların altına ise açıklamalar eklenmiştir.

Soruların hazırlanmasında Salih Kesgin'in, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*'nde yayınlanan "İlahiyat Fakültelerinde Hadis Eğitiminin Dünü, Bugünü ve Yarını: Tespit ve Teklifler", başlıklı makalesi ile Sumeyra Teymur Gören'in "Lise Öğrencilerinin Mezhep Algısının Din Anlayışında Değişim Sürecine Etkisi (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)" adlı doktora tezinden yararlanılmıştır.⁵

2-BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 1: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübeler mezheplere ve İslami akımlara yaklaşımında daha dikkatli davranmamı sağladı.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	9	5,8
Katılmıyorum	6	3,9
Kararsızım	1	0,6
Katılıyorum	47	30,3
Kesinlikle Katılıyorum	92	59,4
Toplam	155	100,0

Katılımcılara "İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübeler mezheplere ve İslami akımlara yaklaşımında daha dikkatli davranmamı sağladı." yargısı hakkındaki kanaatleri sorulmuş, katılımcıların %59,4'ü bu fikre kesinlikle katılırken %0,6'sı kararsız

⁵ Salih Kesgin, "İlahiyat Fakültelerinde Hadis Eğitiminin Dünü, Bugünü ve Yarını: Tespit ve Teklifler", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2016, 16/1, s. 9-45; Sumeyra Teymur Gören, "Lise Öğrencilerinin Mezhep Algısının Din Anlayışında Değişim Sürecine Etkisi (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, 2015.

olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %5,8'i kesinlikle katılmazken; %3,9'u katılmamış; %30,3'ü katılmıştır. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun İslam Mezhepleri Tarihi derslerinde edindikleri bilgi ve deneyimlerinin mezhep, cemaat, grup, akım ve oluşumlara yaklaşım biçimlerini etkilediğini ve bu konuda olumlu bir kanaate sahip olduklarını görmekteyiz. Öğrenciler tarafından elde edilen bu kanaatler üzerinden İslam Mezhepler Tarihi ABD kapsamındaki dersler ile öğrencilerin dinler ve mezheplere yaklaşımlarının şekillenebileceği, yanlış toplumsal yargıların bilimsel bilgilerle dönüştürülebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun ifadesiyle bu dersin işlevsel olduğu ve günlük hayatta dini grup ve akımlara yönelik bakış açısını etkileyebildiğini saptamaktayız. Gerek toplumsal bütünlüğümüzün sağlanması ve milli birlik ve beraberliğin tesis edilmesinde gerekse bireyin çeşitli dini gruplara karşı yaklaşımında İslam Mezhepleri Tarihi dersinin kayda değer bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bireyler bu ders sayesinde dini gruplar hakkında bilinçlenmektedir. Bütün bunlar bu dersin gerekliliği hususunda bize bir fikir sunmaktadır. Bu dersin olmaması durumunda toplumsal bütünlüğümüzü bozabilecek dini grup görünümlü yapıların emellerine ulaşma tehlikesini bertaraf etme hususunda eksik kalınacağı söylenebilir. Bu sebeple İslam Mezhepleri Tarihi dersi manevi hayatın anlaşılması açısından vazgeçilmez bir unsur olarak görülmektedir.

Tablo 2: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübelerin mezun olduktan sonraki hayatıma katkı sağlayacak bir değer taşıdığına inanıyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	12	7,7
Katılmıyorum	1	0,6
Kararsızım	1	0,6
Katılıyorum	56	36,1
Kesinlikle Katılıyorum	85	54,8
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübelerin mezun olduktan sonraki hayatıma katkı sağlayacak bir değer taşıdığına inanıyorum.” sorusu yöneltilmiş, katılımcıların %54,8’i kesinlikle katılıyorum derken; %7,7’si kesinlikle katılmıyorum; %36,1’i katılıyorum; %0,6’sı katılmıyorum ve kararsızım cevaplarını vermişlerdir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun İslam Mezhepleri Tarihi derslerinde edindikleri bilgi ve becerilerin hayatlarının sonraki aşamalarına katkısı olacağına çoğunlukla katıldıkları çıkarımında bulunulabilir.

Anketteki bu soruya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin sayıca fazla olması gösteriyor ki İslam Mezhepleri Tarihi dersi, bu dersi görenlere bilgi ve tecrübe katarak onları hayata hazırlamakla beraber hayata atıldığında kişinin hayatına olumlu etkiler yapmaktadır. Bu dersi alan bireylerin, bu ders sayesinde bilinçlenerek sosyalleşme esnasında daha makul hareket edebileceği öngörülmektedir. Tek başına bu veri, dersin zorunlu olarak müfredatta olması gerektiği sonucuna ulaştırabilir. Ayrıca İslam Mezhepleri Tarihi ders saatlerinin arttırılması yönündeki taleplerin de haklı gerekçelere dayandığını göstermektedir.

Tablo 3: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübeler Kuran-ı Kerim’i daha derinlikli ve daha uygulanabilir bir yaklaşımla anlamamda faydalı oldu.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	3	1,9
Katılmıyorum	12	7,7
Kararsızım	16	10,3
Katılıyorum	70	45,2
Kesinlikle Katılıyorum	52	33,5
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübeler Kuran-ı Kerim’i daha derinlikli ve daha uygulanabilir bir yaklaşımla anlamamda faydalı oldu.” sorusu yöneltilmiş, katılımcıla-

rın %45,2'si katılıyorum, %33,5'i kesinlikle katılıyorum, 1,9'u kesinlikle katılmıyorum, %7,7'si katılmıyorum cevabını verirken; %10,3'ü kararsız olduğunu belirtmiş, %1,3'ü ise cevap vermemiştir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun Kuran-ı Kerim'i anlama ve uygulama noktasında İslam Mezhepleri Tarihi'nin katkı ve öneme sahip olduğunu düşündüklerini söylemek mümkün görünmektedir.

İslam mezheplerinin ortaya çıkmasında Kur'an'ın müteşabih ayetlerinin etkisi olduğu genel kabul gören bir gerçektir. İslam mezheplerini Kur'an'ın bir yorumu olarak kabul edecek olursak bu mezheplerin fikirlerinin bilinmesi Kur'an'ın anlaşılması noktasında yardımcı olacaktır. Nitekim İslam mezheplerine Kur'an'ın pratik hayata geçirilmiş halidir denilebilir. Din anlayışlarının şekillenmesi hususunda da İslam Mezhepleri Tarihi dersinin faydaları yadsınamaz görünmektedir.

Tablo 4: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübeler günlük hayatıma katkı sağladı.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	7	4,5
Katılmıyorum	6	3,9
Kararsızım	4	2,6
Katılıyorum	63	40,6
Kesinlikle Katılıyorum	74	47,7
Cevapsız	1	0,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve tecrübeler günlük hayatıma katkı sağladı.” yargısı hakkındaki kanaatleri sorulmuş, %47,7'si kesinlikle katılıyorum cevabını verirken; %40,6'sı katılıyorum cevabını vermiştir. Yine %3,9'u katılmıyorum cevabını vermiş; %0,6'sı da bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindikleri bilgi ve deneyimlerin, günlük hayatlarına olumlu etkisi olduğuna katıldıkları sonucunu çıkarmak mümkündür.

Ankette böyle bir bulguya ulaşılması, İslam Mezhepleri Tarihi dersinin içeriğinin kişilerin günlük hayatta karşılaşılabileceği sorunlara

cevap verebilecek bir nitelik ve nicelikte olması ile ilişkili görülmektedir. Bu dersin içeriğinin örf, adet ve geleneklerimizin bir parçası olarak her an her yerde işlevsel olduğunu fark edebiliyoruz. Bu durumun da kişiye kendini topluma kabul ettirme hususunda yol gösterdiğini gözlemleyebiliyoruz.

Tablo 5: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğimiz birikim itikadî konularda karşılaştığımız sorulara daha rahat cevap vermemizi sağladı.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,2
Katılmıyorum	7	4,5
Kararsızım	8	5,2
Katılıyorum	69	44,5
Kesinlikle Katılıyorum	63	40,6
Cevapsız	3	1,9
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğimiz birikimin itikadi konularda karşılaştığımız sorulara daha rahat cevap vermemizi sağladığı yargısı hakkındaki kanaatleri sorulmuş, %44,5’i katılıyorum, %40’6’sı kesinlikle katılıyorum, %4,5’i katılmıyorum, %3,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını verirken; %1,9’u bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen birikimin itikadi konularda karşılaşılan sorulara daha rahat cevap verilmesini sağladığı yönünde yanıt vermişlerdir.

İslam Mezhepleri Tarihi’nin Kelam’la doğrudan ilişkisi olduğu izahtan varestedir. İslam Mezhepleri Tarihi, Kelam’ın konularını da mezheplerin fikirleri olarak ele almaktadır. Özellikle itikadi konulardaki fikirler bir mezhebin kimliğini oluşturmada çok etkili olabilmektedir.⁶ Bu açıdan İslam Mezhepleri Tarihi dersini alan bir öğrencinin kelamî konulardaki mezheplerin fikirlerinden istifade ederek inanç

⁶ Muzaffer Barlak, “İslâm İlim Tarihi İçinde Kelam Disiplininin Oluşum Ve Gelişim Merhaleleri, *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi*, 14/2, (2016): 482.

konularında rasyonel bir temellendirme yapabildiği aşıkârdır. Geleneksel bilginin yanında modern tarzda bilgi ediniminden dolayı duydukları özgüven yahut otorite elde etme oluşturma çabalarının yansımaları olarak görülebilir.⁷

Tablo 6: Fakültede İslam Mezhepleri Tarihi ile ilgili edindiğimiz bilgiler ve okuduğumuz kaynaklar yeterlidir.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	24	15,5
Katılmıyorum	38	24,5
Kararsızım	43	27,7
Katılıyorum	28	18,1
Kesinlikle Katılıyorum	20	12,9
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Fakültede İslam Mezhepleri Tarihi ile ilgili edindiğimiz bilgiler ve okuduğumuz kaynaklar yeterlidir.” sorusu yöneltilmiş %27,7’si kararsız olduğunu belirtirken; %24,5’i katılmıyorum, %15,5’i kesinlikle katılmıyorum, %18,1’i katılıyorum, %12,9’u da kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. %1,3’ü ise bu soruyu cevaplamamıştır.

İslam Mezhepleri Tarihi dersinde okutulan kaynakların çeşitlenmesi ve ilk kaynaklarıyla beraber günümüzde yazılan kitapların da okutulması hususunda bir talep görülmektedir. Günümüzde küreselleşmeyle beraber öğrencilerin çoğu sosyal medya araçları ile din içindeki farklı yorumlar ile karşılaşmaktadır. Bu da öğrencilerin zihinlerinde farklı algıların oluşmasına neden olmaktadır. İslam Mezhepleri Tarihi dersi bu algılar etrafında oluşan soruların bir kısmına cevap vermekle birlikte zaman kısıtlılığundan dolayı geriye yanıtlanmamış birçok soru kalmaktadır.

⁷ Muzaffer Barlak, “İtikadî Mezheplerde İlahiyât ve Nübüvvet Bahislerinin Bütünlüğü Sorunu”, *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 10/2, (2017): 580-581.

Tablo 7: İslam Mezhepleri Tarihi ile ilgili ders kitabı haricinde Türkçe bir eser okudum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	13	8,4
Katılmıyorum	35	22,6
Kararsızım	15	9,7
Katılıyorum	55	35,5
Kesinlikle Katılıyorum	35	22,6
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “İslam Mezhepleri Tarihi ile ilgili ders kitabı haricinde Türkçe bir eser okudum.” sorusu yöneltilmiş %35,5’i katılıyorum cevabı verirken, %22,6’sı kesinlikle katılıyorum ve Katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Bu soruya %1,3’ü ise cevap vermemiştir. Buna göre katılımcıların çevrelerindeki mezhep ve dini gruplar hakkında bilgi edinme ihtiyacı içinde oldukları, bunun için de kaynak eserlere başvurdukları sonucu çıkarılabilir.

Katılımcıların İslam Mezhepleri Tarihi’ne ilgilerinin olduğunu söylerken; bu dersin cezbedici ve monotonluktan uzak, sıkıcı olmayan özelliğine de değinmekte fayda olduğunu düşünüyoruz. Herhangi bir alanda ders dışı okuma yapıyorsa bunun önemli bir gerekçesi o alanın insanlara katkı sunduğunun düşünülmesidir. Ayrıca yukarıda ifade edildiği gibi dersin günlük hayat içinde birçok soruya çözümler üretmesi derse olan ilginin artmasında rol oynamaktadır.

Tablo 8: İslam Mezhepleri hakkında fikir edinmek istediğimde hangi kaynaklara başvurmam gerektiğini büyük ölçüde bildiğimi düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,2
Katılmıyorum	20	12,9
Kararsızım	22	14,2
Katılıyorum	68	43,9
Kesinlikle Katılıyorum	40	25,8
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “İslam Mezhepleri hakkında fikir edinmek istediğimde hangi kaynaklara başvurmam gerektiğini büyük ölçüde bildiğimi düşünüyorum.” sorusu yöneltilmiş %43,9’u katılıyorum, %25,8’i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Yine bu soruya katılımcıların %12,9’u katılmıyorum, %3,2’si kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap verirken; %14,2 kararsız olduğunu belirtmiştir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu kanaate katıldığını, İslam Mezhepleri Tarihi kaynakları hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Buna göre katılımcıların İslam Mezhepleri Tarihi alanında birikim sahibi olma ihtimalleri yüksektir. Bu durumun İslam Mezhepleri Tarihi kaynaklarının bu dersin içeriğinin bir parçası olarak sunulmasından kaynaklandığı da söylenebilir.

Tablo 9: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edindiğim bilgi ve birikimin mezhep taassubu kapsamında yaşanan problemleri daha gerçekçi bir bakışla algılamamı ve problemlere daha uygulanabilir çözümler üretmemi mümkün kıldığını düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,2
Katılmıyorum	7	4,5
Kararsızım	9	5,8
Katılıyorum	67	43,2
Kesinlikle Katılıyorum	66	42,6
Cevapsız	1	0,6
Toplam	155	100,0

Ankete katılan kişilere İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen bilgi ve birikimin mezhep taassubiyeti kapsamında yaşanan problemleri daha gerçekçi bir bakışla algılamayı ve problemlere daha uygulanabilir çözümler üretmeyi mümkün kılıp kılmadığı sorusu sorulmuş; %43,2’si bu konuda olumlu cevap verirken, %0,6’sı bu soruyu yanıtlamamıştır. Katılımcıların %42,6’sı bu soruya kesinlikle katılıyorum, %4,5’i katılmıyorum, %3,2’si kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap verirken %5,8’si kararsız olduğunu belirtmiştir. Buna göre İslam Mezhepleri Tarihi derslerinde öğrenilenlerin mezhep taassubunun önüne geçmede ve ilgili sorunları çözmede etkili olduğu

söylenbilir. Bu da İslam Mezhepleri Tarihi derslerinin önemini ortaya koymaktadır.

Taassubun en önemli nedenlerinden birisi de mevcut durum tahlili yapılırken yeteri kadar bilgi sahibi olunmadan fikir beyan edilmesidir. İslam Mezhepleri Tarihi'nde gerçekleşen öğrenme ile bilgisizliği ortadan kaldırarak taassubun oluşmasını bir yönüyle önlediğini söyleyebiliriz. Ayrıca bu ders ile mezheplerin fikirleri ve bu fikirlerin dayanakları hakkında elde edilen veriler sayesinde kıyaslama imkânı da doğmaktadır.

Tablo 10: Temel kavramlarından olan Tevhid, Nübüvvet, Mead, İmamet, Tekfir, Şefaât, Tevessül, Recat, Gaybet, Beda, Takıyye, Tevellâ-Teberrâ, Fırka, Makalat kelimelerinin anlamlarını öğrendiğimi düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,2
Katılmıyorum	3	1,9
Kararsızım	14	9,0
Katılıyorum	71	45,8
Kesinlikle Katılıyorum	62	40,0
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Temel kavramlarından olan Tevhid, Nübüvvet, Mead, İmamet, Tekfir, Şefaât, Tevessül, Recat, Gaybet, Beda, Takıyye, Tevellâ-Teberrâ, Fırka, Makalat kelimelerinin anlamlarını öğrendiğimi düşünüyorum.” sorusu sorulmuş %45,8’i ve %40’i olumlu cevap verirken, %1,9’u ve %3,2’si olumsuz cevap vermişlerdir. Katılımcıların %9’u da kararsız olduğunu belirtmiştir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu soruya olumlu yanıt vermişlerdir.

İslam Mezhepleri Tarihi ilminde kavramların önemli olduğu ve öğrencinin, incelenen mezheplerin temel kavramlarını bilmesinin hedeflendiği, çünkü mezhebi kavramları bilmenin mezhebin temel nüansını anlama açısından önemli olduğu bilinmektedir. Bu noktada elde edilen sonuçlardan hareketle örneklem grubunda istenilen sonucu elde etme noktasında genel bir başarının yakalandığı söylenebilir.

Tablo 11: İslam Mezhepleri Tarihi derslerinin dinamik ve aktif bir şekilde güncel boyutlarıyla işlendiğini düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	10	6,5
Katılmıyorum	9	5,8
Kararsızım	25	16,1
Katılıyorum	68	43,9
Kesinlikle Katılıyorum	41	26,5
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara İslam Mezhepleri Tarihi derslerinin dinamik ve aktif bir şekilde güncel boyutlarıyla işlenip işlenmediği sorusu sorulmuş %43,9'u bu konuya olumlu cevap verirken %6,5'i olumsuz cevap vermiştir. Katılımcıların %16,1'i kararsız olduğunu ifade ederken, %1,3'ü bu soruya cevap vermemiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu İslam Mezhepleri Tarihi derslerinin etkili, verimli güncel boyutlarıyla işlendiğine katılmaktadır.

Tablo 12: İlahiyat lisans programındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders saatlerinin arttırılması gerektiğini düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,9
Katılmıyorum	15	9,7
Kararsızım	20	12,9
Katılıyorum	47	30,3
Kesinlikle Katılıyorum	62	40,0
Cevapsız	5	3,2
Toplam	155	100,0

Katılımcılara İlahiyat lisans programındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders saatlerinin arttırılmasının gerekli olup olmadığı sorusu sorulmuş %30,3'ü ve %40'i bu konu hakkında olumlu cevap verirken, %9,7'si ve %3,9'u bu konu hakkında olumsuz cevap vermişlerdir.

%3,2'si ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bu soruya olumlu cevap vermesi bu dersin ne kadar gerekli olduğu hususunda bize fikir vermektedir. İslam Mezhepleri Tarihi ders saatlerinin arttırılması toplumsal bir talep olarak karşımızda durmaktadır.

Tablo 13: Türkiye’de Alevilik-Bektaşilik dersinin zorunlu ders olarak okutulması gerektiğini düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	17	11,0
Katılmıyorum	23	14,8
Kararsızım	47	30,3
Katılıyorum	31	20,0
Kesinlikle Katılıyorum	35	22,6
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Türkiye’de Alevilik-Bektaşilik dersinin zorunlu ders olarak okutulmasının gerekli olup olmadığı sorusu yöneltilmiş %30,3’ü kararsız olduğunu belirtirken, %22,6’sı kesinlikle katılıyorum, %20’si katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların %14,8 ve %11’i katılmadığını belirtirken, %1,3’ü bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun Alevilik-Bektaşilik konusunda kesin bir yargı belirtmekten kaçındıkları görülmektedir. Burada kararsızların çok olmasından hareketle öğrencilerin gündemde yer bulan bir dini konuda karar vermekten çekindikleri düşünülebilir.

Diğer yandan katılımcıların Alevilik-Bektaşilik dersi hususunda bir ihtiyaç hissetmediği müşahede edilmektedir. Katılımcıların özel ilgi taşımadıkları bir konu olarak bu dersin zorunlu değil de seçmeli okutulmasına daha sıcak baktıkları da buradan çıkarabilecek bir sonuçtur.

Tablo 14: Çağdaş İslam Akımları dersinin zorunlu ders olarak okutulmasını gerekli görüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	10	6,5
Katılmıyorum	6	3,9
Kararsızım	23	14,8
Katılıyorum	52	33,5
Kesinlikle Katılıyorum	64	41,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Çağdaş İslam Akımları dersinin zorunlu ders olarak okutulmasını gerekli görüyorum.” sorusu sorulmuş %41,3’ü Kesinlikle Katılıyorum, %33,5’i Katılıyorum cevabını verir iken; %3,9’u Katılmadığını, %6,5’i kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde bu soruya katılımcıların %14,8’i kararsızım cevabı vermiştir. Buna göre Çağdaş İslam Akımları dersinin zorunlu olarak okutulup okutulmaması gerektiği konusunda katılımcıların genelinin olumlu kanaat bildirdiği görülmektedir.

Tablo 15: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen bilgi ve tecrübeler sayesinde farklı inanç ve düşüncedeki insanlara karşı daha hoşgörülü davranmanın mümkün olacağını düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,9
Katılmıyorum	4	2,6
Kararsızım	7	4,5
Katılıyorum	51	32,9
Kesinlikle Katılıyorum	85	54,8
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen bilgi ve tecrübeler sayesinde farklı inanç ve düşüncedeki insanlara karşı daha hoşgörülü davranmanın mümkün olup olmadığı sorusu sorulmuş %54,8’i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiş,

%32,9'u katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların %2,6 ve %3,9'u olumsuz cevap verirken, %1,3'ü bu soruya cevap vermemiştir. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu soruya olumlu cevap vererek toplumda farklı mezhep ve inanç sahibi kesimlere karşı hoşgörülü olma konusunda İslam Mezhepleri Tarihi dersinin işlevsel olduğunu düşünmektedir. Bu derste edinilen bilgilerin hoşgörü üzerindeki olumlu etkiyi artırdığı ve toplumsal çatışmayı engelleyerek bütünleşmeye katkı sağladığını söylenebilir. İslam dininde pek çok farklı dini yoruma tanık olabilmekteyiz. Bu dersi alan kişinin, dinin yorumsal farklılıklarına tanıklık etmesi ile toplumsal alanda karşılaşacağı durumlarda radikalleşme ve uca kayma eğilimlerinin oluşmasına engel olabileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 16: İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen bilgi ve tecrübeler sayesinde dini bilgilerin daha sağlam ve bilimsel bir mahiyette anlaşılabilmesine inanıyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,9
Katılmıyorum	3	1,9
Kararsızım	11	7,1
Katılıyorum	77	49,7
Kesinlikle Katılıyorum	57	36,8
Cevapsız	1	0,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen bilgi ve tecrübeler sayesinde dini bilgilerin daha sağlam ve bilimsel bir mahiyette anlaşılıp anlaşılamayacağı sorusu sorulmuş %49,7'si bu konu hakkında olumlu düşünürken, %1,9'u olumsuz cevap vermiştir. %0,6'sı bu soruya cevap vermemiştir. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmı bu konu hakkında olumlu düşünmektedirler.

İslam Mezhepleri Tarihi dersinde edinilen bilgi ve tecrübeler sayesinde dini bilgilerin daha sağlam ve bilimsel bir mahiyette anlaşılabilmesi konusunda katılımcıların çoğu olumlu cevap vermiştir. Gerçekten de bu dersi gören öğrencilerin dini bilgilerini diyalektik bir bakışla daha iyi temellendirdiğini söylemek doğru olacaktır.

Tablo 17: İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisi mefhumunun ne ifade ettiğini açıklayabilirim.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,6
Katılmıyorum	7	4,5
Kararsızım	26	16,8
Katılıyorum	74	47,7
Kesinlikle Katılıyorum	42	27,1
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisi mefhumunun ne ifade ettiğini açıklayıp açıklayamayacakları sorusu sorulmuş %47,7'si katılıyorum, %27,1'i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. %4,5'i katılmıyorum, %2,6'sı kesinlikle katılmıyorum cevabını verirken %1,3'ü bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların genel bir kısmı İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisini tanımlama konusundaki yeterliliği hakkında olumlu yanıt vermiştir.

İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisi mefhumunun ne ifade ettiğini açıklayabileceklerini söylemeleri katılımcıların bilgili ve birikimli olduğunu, daha önce bu alanda okumalar yaptığını göstermektedir.

Tablo 18: İslam Mezhepleri Tarihi klasik kaynaklarının kim tarafından yazıldığını ve içeriklerini büyük ölçüde bildiğimi düşünüyorum.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	11	7,1
Katılmıyorum	20	12,9
Kararsızım	48	31,0
Katılıyorum	48	31,0
Kesinlikle Katılıyorum	28	18,1
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere İslam Mezhepleri Tarihi Klasik Kaynaklarının kim tarafından yazıldığını ve içeriklerini büyük ölçüde bilip bilmediği sorusu sorulmuş %31'i İslam Mezhepleri Tarihi Klasik Kaynaklarının kim tarafından yazıldığını ve içeriklerini büyük ölçüde bildiğini düşünürken, %31'i Kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %18,1'i kesinlikle katılırken %7,1'i kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların İslam Mezhepleri Tarihi alanında klasik kaynakların kim tarafından yazıldığını ve içeriklerini büyük ölçüde bildiğini ifade etmeleri bu alanda bilgili ve birikimli olduklarını, daha önce bu alanda çalışma yaptıklarını göstermektedir.

Tablo 19: İlahiyat Fakültesi lisans programı dâhilinde İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisi ile ilgili okuduğum kaynaklar yeterlidir.

	Frekans	%
Evet	42	27,1
Hayır	113	72,9
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere İlahiyat Fakültesi lisans programı dâhilinde İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisi ile ilgili okuduğu kaynakların yeterli olup olmadığı sorusu sorulmuş %72,9'u okunan kaynakların yeterli olmadığını düşünürken %27,1'i bu konuda olumlu düşünmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin İlahiyat Fakültesi lisans programı dâhilinde İslam Mezhepleri Tarihi metodolojisi ile ilgili okuduğu kaynakların yeterli olmadığını düşünmeleri bu alanda daha fazla ders saati ihtiyacı ve metodolojik problemlerin yeterince tartışıldığı eserlerin bulunmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu durumda lisans öğrencilerine usul dersinin yani metodolojinin okutulmasının öğrencilerin bilgi birikimine yarar getireceği düşüncesi uyanmaktadır.

Tablo 20: Demokratik devlet yapılanması İslam'a aykırı mıdır?

	Frekans	%
Evet	45	29,0
Hayır	105	67,7
Cevapsız	5	3,2
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere Demokratik devlet yapılanmasının İslam'a aykırı olup olmadığı sorusu sorulmuş %67,7'si bu soruya hayır cevabını verirken, %29'u evet cevabı vermiştir. Katılımcıların %3,2'si bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların İslam dininin özünde demokratik düzeni savunduğunun bilincinde olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Türk milletinin demokrasiyi ne kadar içselleştirdiğinin ve dinimizi doğru anlayarak makul bir din anlayışına sahip olduklarının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 21: Hilafet Kureyşten'dir hadisi lafız ve mana olarak bütün zamanlar için geçerli sahih bir hükümdür.

	Frekans	%
Kesinlikle Katılmıyorum	50	32,3
Katılmıyorum	30	19,4
Kararsızım	33	21,3
Katılıyorum	16	10,3
Kesinlikle Katılıyorum	21	13,5
Cevapsız	5	3,2
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Hilafet Kureyşten'dir hadisinin lafız ve mana olarak bütün zamanlar için geçerli sahih bir hükümdür.” sorusu yöneltilmiş %32,3'ü Kesinlikle Katılmıyorum, %19,4'ü katılmıyorum cevabını verirken; %21,3'ü Kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %3,2'si bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Kararsızların çokluğu konuya yaklaşımda titiz davrandıklarını göstermektedir.

Buna göre katılımcıların çoğunluğu “Hilafet Kureyşten'dir hadisinin lafız ve mana olarak bütün zamanlar için geçerli sahih bir hüküm olmadığını belirtmiştir. Hilafetin, Kureyş ya da Ehl-i Beyte ait olması meselesi siyasi bir tavır takınma olabilir. Bu konuda sahih hadisin olmasının uzak ihtimal olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Sakîfetü beni Saide'de halifelik seçimi sırasında böyle bir hadisin gündeme getirilmemesi bile bunu ispatlar mahiyettedir.

Tablo 22: Kendi mezhebini veya başka mezhepleri anlatan kitaplar okudunuz mu?

	Frekans	%
Pek çok kitap okudum	31	20,0
Birkaç kitap okudum	94	60,6
İlgisizim	4	2,6
Sadece kendi mezhebimle ilgili bir kitap okudum	17	11,0
Okumadım	8	5,2
Cevapsız	1	0,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Kendi mezheplerini veya başka mezhepleri anlatan kitapları okuyup okumadıkları sorulmuş %60,6'sı birkaç kitap okuduğunu, %20'si birçok kitap okuduğunu belirtirken %11'u sadece kendi mezhebiyle ilgili kitaplar okuduğunu, %5,2'si de hiç okumadığını belirtmiştir. Katılımcıların %0,6'sı bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu kendi mezheplerini veya başka mezhepleri anlatan kitapları okuduklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmaya katılanların bu alana ne kadar ilgili olduklarını gözleyebilmekteyiz. Buradan sadece kendi mezhepleriyle ilgili olmayıp başka mezheplerle de ilgili kitaplar okuyacak kadar mezhepler hakkında bilgiye meraklı olduklarını çıkarabiliriz.

Tablo 23: Sizce İslam Mezhepleri Tarihi kitaplarındaki mezhep üniteleri mezhepleri yeterince tanımanızı sağlıyor mu?

	Frekans	%
Kesinlikle sağlıyor	26	16,8
Sağlıyor	76	49,0
Fikrim yok	16	10,3
Sağlamıyor	29	18,7
Kesinlikle sağlamıyor	8	5,2
Toplam	155	100,0

Katılımcılara İslam Mezhepleri Tarihi kitaplarındaki mezhep ünitelerinin mezhepleri yeterince tanımayı sağlayıp sağlamadığı sorusu

sorulmuş %16,8'i kesinlikle sağladığını, %49'u sağladığını düşünürken, %10,3'ü bu konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmiştir. %5,2'si İslam Mezhepleri Tarihi kitaplarındaki mezhep üniteleri mezhepleri yeterince tanımamızı kesinlikle sağlamıyor cevabını vermiştir. Katılımcıların çoğunluğu İslam Mezhepleri Tarihi kitaplarındaki mezhep ünitelerinin mezheplerin yeterince tanınmasını sağladığı cevabını vermiştir.

Tablo 24: Hz. Muhammed'in mezhebi hangisi idi?

	Frekans	%
Alevî	2	1,3
Sünnî	12	7,7
Selefi	1	0,6
Hz. Muhammed ve arkadaşlarının mezhebi yoktu	138	89,0
Cevapsız	2	1,3
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Hz. Muhammed'in mezhebi hangisi idi?” sorusu sorulmuş %89'u Hz. Muhammed ve arkadaşlarının mezhebinin olmadığını belirtmiştir. %1,3'ü Alevî, %7,7'si Sünnî ve %0,6'sı Selefi cevabını vermiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu Hz. Muhammed'in ve arkadaşlarının mezhebinin olmadığını bilincinde olduğu görülmekte ve bu da İslam Mezhepleri Tarihi derslerinden edindikleri bilgilerle mezheplerin doğuşuna ve tarihine vakıf olduklarını göstermektedir.

Tablo 25: Farklı mezhepten birisi ile evlenir misiniz?

	Frekans	%
Kesinlikle evlenirim	56	36,1
Evlenirim	66	42,6
Fikrim yok	23	14,8
Evlenmem	6	3,9
Kesinlikle evlenmem	3	1,9
Cevapsız	1	0,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Farklı mezhepten birisi ile evlenir misiniz?” sorusu sorulmuş %42,6’sı bu konuya olumlu cevap verirken %14,8’i bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %3,9 ve 1,9’u olumsuz cevap verirken %0,6’sı bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmı bu konu hakkında olumlu düşünmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun ferdi olarak mezhep taassubuna düşmediklerinin bir kanıtı olarak sosyal hayatlarını mezhep üzerine bina etmediklerini ve farklılığa hoşgörülü olduklarını göstermektedir. Yunus Emre’nin, Mevlana’nın yoğrulduğu bu topraklarda mezhepçilik asla prim yapmamış, milletimiz insan sevgisiyle ön plana çıkmıştır.

Tablo 26: Bir Sünnî ile bir Alevînin evlenmeleri konusundaki fikriniz nedir?

	Frekans	%
Kesinlikle onaylarım	41	26,5
Onaylarım	72	46,5
Fikrim yok	21	13,5
Onaylamam	15	9,7
Kesinlikle onaylamam	3	1,9
Cevapsız	3	1,9
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere bir Sünnî ile bir Alevînin evlenmeleri konusundaki fikirleri sorulmuş %26,5’i kesinlikle onayladığını, %46,5’i onayladığını belirtirken; %9,7’si onaylamadığını, %1,9’u kesinlikle onaylamadığını belirtmiştir. %13,5 fikrini belirtmezken, %1,9’u bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların mezhep ayrımcılığından kaçınıp farklı mezhep ve dini yapılara mensup bireylere karşı hoşgörü, anlayış çerçevesinde yaklaşabildikleri, toplumsal hayatta her şeyden önce insan olma bilincini geliştirdikleri söylenebilir.

Tablo 27: Mezhep değiştirmeyi düşünür müsünüz?

	Frekans	%
Evet	95	61,3
Hayır	60	38,7
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere farklı bir mezhebin doğru olduğuna inandıklarında mezhep değiştirmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulmuş %61,3'ü bu konuda olumlu düşünürken %38,7'si olumsuz düşünmektedir. Buna göre katılımcıların taassup içinde bir mezhebe bağlı bulunmak yerine doğru olduğunu düşündükleri bir mezhebe geçmede bir sakınca görmedikleri sonucu çıkarılabilir. Toplumsal baskı ve dini tercih arasındaki ilişki doğru orantılı şekildedir. Mezhep değiştirmenin içinde bulunduğu toplumdan dışlanma korkusu nedeniyle değiştirmeyeceğini ifade edenler ile değiştirebileceklerini söyleyenlerin samimiyeti katılımcıların kendi mezheplerini kanıksadıklarını gösterir.

Tablo 28: Bütün dünya Müslümanları bir mezhep üzerinde birleşmek istese, bu mezhep hangisi olmalıdır?

	Frekans	%
Sünnilik	47	30,3
Caferilik	2	1,3
Selefilik	2	1,3
Hanefilik	7	4,5
Şafilik	4	2,6
Bütün Müslümanların aynı mezhebi benimsemelerine gerek yoktur.	80	51,6
Fark etmez	9	5,8
Cevapsız	4	2,6
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere “Bütün dünya Müslümanları bir mezhep üzerinde birleşmek istese, bu mezhep hangisi olmalıdır?” sorusu sorulmuş %30,3'ü Sünnilik, %4,5'i Hanefilik, %2,6'sı Şafilik, %1,3'ü Caferilik ve Selefilik cevabını verirken, %5,8'i fark etmez, %51,6'sı ise bütün Müslümanların aynı mezhebi benimsemelerine gerek yoktur cevabını vermiştir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun din özgürlüğü gibi mezhep özgürlüğünün de bulunması gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Ayrıca ankete katılanların Sünnî olduğunun bilinmesi onların ötekileştirmeyi arzulamadıklarını ve mezhebi taassuba düşmediklerini göstermektedir.

Tablo 29: Anayasası Kuran'a dayanan ve meşruiyetini doğrudan Allah'tan alan bir devlet yapılanması İslami bir gereklilik midir?

	Frekans	%
Evet	128	82,6
Hayır	24	15,5
Cevapsız	3	1,9
Toplam	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere “Anayasası Kuran'a dayanan ve meşruiyetini doğrudan Allah'tan alan bir devlet yapılanması İslami bir gereklilik midir?” sorusu sorulmuş %82,6'sı bu konuda olumlu düşünürken, %15,5'i olumsuz düşünmektedir. Katılımcıların %1,9'u bu soruyu cevaplamamıştır. Anayasası Kuran'a dayanan ve meşruiyetini doğrudan Allah'tan alan bir devlet yapılanması İslami bir gereklilik midir?” sorusuna olumlu cevap verenlerin dini hassasiyetleri yüksek olan bir katılımcı kitlesi olma ihtimalleri çok yüksektir. Kutsal kitap ve bunun üzerinden bir toplum tasavvurunu olumlu görmektedirler.

Tablo 30: Mehdi geleceğine inanıyor musunuz?

	Frekans	%
Evet	50	32,3
Hayır	105	67,7
Total	155	100,0

Araştırmaya katılan kişilere Mehdi geleceğine inanıp inanmadıkları sorusu sorulmuş %67,7'si inanmadığını belirtirken %32,3'ü inandığını belirtmiştir. Buna göre katılımcıların genelinin gelecekte beklenen bir kurtarıcı düşüncesinin sembolü olan Mehdi'nin geleceğine inanmadıklarını görmekteyiz. Mehdi'nin geleceğine inananların sayısının düşük olmasının günümüz insanının rasyonel düşünerek gerçekçi davrandıklarının etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bir kurtarıcıdan çok kendilerinin çabalarının önemli olduğunu belirtmek istemiş olabilirler. Mehdi'nin geleceğine inandıklarını söyleyenler ise muhtemelen dini kitaplarda geçen hadisleri referans almaktadır.

Tablo 31: Mezhep bilginiz hangi düzeydedir?

	Frekans	%
Mezhep kavramını tanımlayacak düzeydeyim	64	41,3
Sadece kendi mezhebimin hangisi olduğunu biliyorum	4	2,6
Siyasi ve itikadi İslam mezheplerinin isimlerini biliyorum	16	10,3
Siyasi ve itikadi İslam mezheplerinin isimlerini ve görüşlerini biliyorum	60	38,7
Mezhepler konusunda bilgim yok	3	1,9
Cevapsız	8	5,2
Toplam	155	100,0

Katılımcılara 'Mezhep bilginiz hangi düzeydedir' sorusu sorulmuş %41,3'ü Mezhep kavramını tanımlayacak düzeydeyim cevabını verirken %38,7'si siyasi ve itikadi İslam mezheplerinin isimlerini ve görüşlerini biliyorum cevabını vermiştir. Sadece kendi mezhebini bilenlerin oranı %2,6, mezhepler hakkında bir fikri olmayan katılımcıların oranı ise %1,9 olarak görülmektedir. Katılımcıların %5,2'si ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre mezhep kavramı olsun, siyasi-itikadi mezhep isimleri olsun bu konularda katılımcıların genelini bilgi sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 32: Mezhepler konusunda kendiniz herhangi bir araştırma yaptınız mı?

	Frekans	%
Çok araştırma yaptım	19	12,3
Birkaç araştırma yaptım	64	41,3
İlgisizim	16	10,3
İslam Mezhepleri Tarihi dersi kapsamında bir araştırma yaptım	33	21,3
Hiç araştırma yapmadım	22	14,2
Cevapsız	1	0,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Mezhepler konusunda kendilerinin herhangi bir araştırma yapıp yapmadıkları sorusu sorulmuş %12,3'ü çok araştırma yaptığını, %41,3'ü birkaç araştırma yaptığını, %21,3'ü İslam Mezhepleri Tarihi dersi kapsamında bir araştırma yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların %14,2'si hiç araştırma yapmadığını, %10,3'ü ise bu konuya ilgisiz olduğunu belirtirken %0,6'sı soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların çoğunluğu mezhepler hakkında bireysel araştırma yaptıklarını belirtmişlerdir. Yaşamsal pratiklerin araştırılması yönünde bir çaba olmadığını ancak alınan dersin bu yönde ilgi uyandırdığını belirtmek gerekir.

Tablo 33: Din ve mezhep kavramlarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisinin doğru olduğunu düşünüyorsunuz?

	Frekans	%
Din ve mezhep aynı şeydir	14	9,0
Mezhepler dinler içerisinde oluşan kollarıdır	95	61,3
Mezhepler dinlerin kaçınılmaz birer unsurudur	22	14,2
Mezhep aslında dini temsil eder	9	5,8
Dinde mezhebe gerek yoktur	11	7,1
Cevapsız	4	2,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Din ve mezhep kavramlarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisinin doğru olduğunu düşünüyorsunuz sorusu sorulmuş katılımcıların %61,3'ü Mezhepler dinler içerisinde oluşan kollarıdır cevabını verirken %14,2'si Mezhepler dinlerin kaçınılmaz birer unsurudur cevabını vermiştir. %5,8'i mezhep dini temsil eder, %7,1'i dinde mezhebe gerek yoktur şeklinde cevap vermiştir. Katılımcıların %2,6'sı bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmı din ile mezhep kavramlarının aynı olmadığını, mezheplerin dinler içerisinde yer alan kollar olduğunu düşünmektedir. Buradan hareketle öğrenciler tarafından, bir mezhebe bağlanmanın toplumsal ilişkilerde insanlar arasında ayırıcı bir faktör olarak görülmediğini söyleyebiliriz.

Tablo 34: Farklı mezhep mensuplarının ibadethanelerde birlikte ibadet etmeleri konusundaki görüşünüz nedir?

	Frekans	%
Her mezhep kendi mezhebine mensup olan kişilerle birlikte ibadet etmelidir	35	22,6
Farklı mezhepten Müslümanlar birlikte ibadet edebilirler	93	60,0
Farklı mezhepten insanlar birlikte ibadet ederlerse ibadetleri kabul olmaz.	1	0,6
Sünniler camide, Aleviler cem evinde ibadet etmelidir.	8	5,2
Bütün Müslümanlar camide ibadet etmelidir	14	9,0
Cevapsız	4	2,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Mezhep mensuplarının ibadethanelerde birlikte ibadet etmeleri konusundaki görüşleri sorulmuş %60'ı "Farklı mezhepten Müslümanlar birlikte ibadet edebilirler." cevabını verirken %22,6'sı "Her mezhep kendi mezhebine mensup olan kişilerle birlikte ibadet etmelidir." cevabını vermiştir. Katılımcıların %5,2'si Alevilerin cem evinde, Sünnilerin de camide; %9'u bütün Müslümanların camide ibadet etmeleri gerektiğini düşünmektedir. %0,6'sı ise "Farklı mezhepten insanlar birlikte ibadet ederlerse ibadetleri kabul olmaz." cevabını vermiştir. Buna göre katılımcıların çoğunluğu farklı mezheplere mensup insanların birlikte ibadet etmeleri konusunda olumlu yanıt vermişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu farklı mezheplere hoşgörüle bakarak hepsini İslam'ın bir parçası olarak görmekte ve çoğulcu bir bakış açısı sergilemektedirler. Ayrıca buradan hareketle dini hoşgörünün dini çoğulculuğa imkân sağlaması açısından önemli olduğunu ifade etmemiz yanlış olmayacaktır.

Tablo 35: Mezheplerin doğruluğu konusunda aşağıdakilerden hangisini düşünmektesiniz?

	Frekans	%
Benim mezhebim en doğru mezheptir	19	12,3
Doğruluk konusunda mezhepler arasında farklılık yoktur	57	36,8
Başka mezhepler benim mezhebimden daha doğru olabilir	33	21,3
Hak olan dört mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır	36	23,2
Hangi mezhebin daha doğru olduğunu bilmiyorum	10	6,5
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Mezheplerin doğruluğu konusunda aşağıdakilerden hangisini düşünmektesiniz?” sorusu sorulmuş %36,8’i doğruluk konusunda mezhepler arasında farklılık yoktur şeklinde düşünürken %21,3’ü başka mezhepler benim mezhebimden daha doğru olabilir şeklinde düşünmektedir. Katılımcıların %23,2’si ise Hak olan dört mezhep vardır, bunların dışındakiler yanlıştır şeklinde düşünmektedir. Benim mezhebim en doğru mezheptir şeklinde düşünen katılımcıların oranı %12,3, hangi mezhebin daha doğru olduğunu bilmeyenlerin oranı %6,5’tir. Buradan hareketle katılımcıların çoğunluğunun mezheplerin hepsini dinin bir yorumu olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Buna göre mezhepler arasında farklılık gözetmeyerek din anlayışındaki farklılıkları bir zenginlik olarak gördüklerini anlayabilmekteyiz.

Tablo 36: Evlendiğiniz kişi mezhebini değiştirmek isterse tepkiniz ne olur?

	Frekans	%
Kesinlikle izin veririm / onaylarım	40	25,8
İzin veririm / onaylarım	65	41,9
İlgilenmem.	9	5,8
İzin vermem / onaylamam	29	18,7
Kesinlikle izin vermem / onaylamam	8	5,2
Cevapsız	4	2,6
Toplam	155	100,0

Katılımcılara “Evlendiğiniz kişi mezhebini değiştirmek isterse tepkiniz ne olur?” sorusu sorulmuş %25,8’i kesinlikle olumlu, %41,9’u bu konuda olumlu düşünürken %5,2’si bu konu hakkında kesinlikle olumsuz düşünmektedir. %2,6 bu soru karşısında herhangi bir görüş belirtmekten kaçınmıştır. Bu sonuca göre katılımcıların çoğunluğu bu konuda olumlu cevap vermişlerdir. Katılımcıların çoğunun mezhep konusunda hoşgörüyü sahip olduklarını gözlemleyebilmekteyiz. İzin verilmeyeceğini ifade edenler ise toplumsal baskıdan ötürü böyle düşünmekte olabilirler. Kendi mezhebi açısından değerlendirmeye karşı katı tutum sergilenirken, başka mezhebe karşı hoşgörü beslemesi kişinin mezhebine karşı duyduğu aidiyet duygusu ile ifade edilebilir.

Tablo 37: Sizce Türkiye’deki Sünnilerin Alevilere bakışı nasıldır?

	Frekans	%
Sünniler Alevileri kardeş olarak kabul etmektedir	26	16,8
Sünniler Alevileri Müslüman olarak kabul etmektedir	16	10,3
Sünniler Alevilik hakkında çok bilgisizdir	48	31,0
Sünniler Alevilerin başka bir dinden olduğunu düşünmektedir	34	21,9
Sünniler Alevileri toplumdan dışlamaktadır.	20	12,9
Cevapsız	11	7,1
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Türkiye’deki Sünnilerin Alevilere bakışı sorulmuş %31’i Sünniler Alevilik hakkında çok bilgisizdir şeklinde düşünürken %21,9’u Sünniler Alevilerin başka bir dinden olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %16,8’i Sünnilerin Alevileri kardeş olarak gördüğü, %10,3’ü Sünnilerin Alevileri Müslüman olarak kabul ettiği görüşündedir. %12,9’u Sünnilerin Alevileri dışladığını düşünmektedir. Katılımcıların %7,1’i bu soruyu cevaplamamıştır. Ülkemizde genellikle Maturidi-Hanefi gelenekten gelen âlimlerin eserleri bastırılıp okutulmaktadır. Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat olarak kendini niteleyenler Alevileri genelde mezhep olarak tanımamaktadır şeklinde bir algı oluşmuştur denilebilir. Ayrıca bu durum Alevî grupların marjinal kalma durumundan kaynaklanmış da olabilir.

Tablo 38: Sizce Türkiye’deki Alevilerin Sünnilere bakışı nasıldır?

	Frekans	%
Aleviler Sünnileri kardeş olarak kabul etmektedir	34	21,9
Aleviler Sünnileri Müslüman olarak kabul etmektedir	45	29,0
Aleviler Sünniler hakkında çok bilgisizdir	46	29,7
Aleviler Sünnilerin başka bir dinden olduğunu düşünmektedir	12	7,7
Aleviler Sünnileri toplumdan dışlamaktadır	11	7,1
Cevapsız	7	4,5
Toplam	155	100,0

Katılımcılara Türkiye’deki Alevilerin Sünnilere bakışı sorulmuş %29,7’si “Aleviler Sünniler hakkında çok bilgisizdir” şeklinde düşünürken %29’u “Aleviler Sünnileri Müslüman olarak kabul etmektedir” şeklinde düşündüğü görülmüştür. Katılımcıların %21,9’u “Aleviler Sünnileri kardeş olarak kabul etmektedir”, %7,7’si “Aleviler Sünnilerin başka bir dinden olduğunu düşünmektedir”, %7,1’i “Aleviler Sünnileri toplumdan dışlamaktadır” şeklinde cevap vermiştir. %4,5’i bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Alevilerin belli yörelerde yaşaması ve cem evlerinin ibadethane olarak benimsenmesi Aleviler ile Sünnilerin birbirlerine karşı yabancılaşmalarının sebepleri arasında gösterilebilir.

Tablo 39: Mezhep bilginizi nereden edindiniz?

	Frekans	%
Okuldan	124	80,0
Ailemden	54	34,8
Kuran kursundan / Camiden	29	18,7
Cemevinden	1	0,6
Arkadaş çevresinden	23	14,8
Kitle iletişim araçlarından (tv, internet)	30	19,4
Kitaplardan	75	48,4
Diğer	18	11,6

Katılımcılara Mezhep bilgilerini nereden edindikleri sorulmuş; %80'i okuldan olduğunu belirtirken %48,4'ü kitaplardan, %34,8'i ailesinden, %18,7'si cami ve Kuran kurslarından, %0,6'sı cem evinden edindiğini belirtmiştir. Buna göre katılımcıların kitap okuyan, araştırılan bir kesim olduğu anlaşılabilir.

Tablo 40: Sizce İslam dünyasındaki mezhep savaşlarını önlemenin yolu nedir?

	Frekans	%
Mezhepler arası diyalogun sağlanması.	95	61,3
Doğru mezhep eğitiminin verilmesi.	55	35,5
Bütün Müslümanların aynı mezhebi benimsemesi.	11	7,1
Müslümanların birbirlerinin mezheplerine müdahale etmemesi	61	39,4

Katılımcılara İslam dünyasındaki mezhep savaşlarını önlemenin yolu sorulmuş; %61,3'ü Mezhepler arası diyalogun sağlanması cevabını verirken, %39,4'ü Müslümanların birbirlerinin mezheplerine müdahale etmemesi yönünde cevap vermiştir. Yine mezhep çatışmalarını önlemenin yolu olarak katılımcıların %35,5'i doğru mezhep eğitiminin verilmesi gerektiğini, %7,1'i bütün Müslümanların aynı mezhebi benimsemeleri gerektiğini düşünmektedir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun; mezheplerin bir araya gelip birbirlerinin görüşlerini anlayışla karşılamalarının, mezhep çatışmalarının önüne geçmede etkili olabileceğini düşündükleri söylenebilir.

SONUÇ

Bu makalede "Bilgi ve hoşgörü arasındaki ilişkide İslam Mezhepleri Tarihi dersinin etkisi nedir?" sorusunun cevabı araştırılmıştır. Bu değerlendirmenin neticesinde söz konusu dersi alan öğrencilerin bilgi süreçlerinin değişimi gözlenmekte ve öğrencilerin buna verdikleri tepkilerin psikolojik ve sosyolojik sonuçları görülmektedir.

Bunlar:

-Öğrenciler tarafından edinilen bilgi ve deneyimlerin öğrencilerin mezhep, cemaat, gruplara yaklaşım biçimlerini etkilediğini, öğrencilerin tutumu üzerinde etkili olduğunu, insanlar arasında toplumsal

yargıların bilimsel bilgilerle dönüşebileceğini, bu bilginin bireyler arasında dini gruplar hakkında bilinçlenme ve toplumsal bütünlüğümüzü bozabilecek dini grup görünümlü şer odaklarının çirkin emellerine ulaşma tehlikesini bertaraf etme duyarlılığını arttırdığını, bu dersi alan öğrencilerin bilinçlenerek sosyalleşmeleriyle makul hareket edebilme ve geleneksel bilginin yanında modern tarzda bilginin ediniminden duydukları özgüven duyma çabalarının olduğunu görmekteyiz.

-Edinilen bilgi ve deneyimlerle bireylerin mezhep değiştirmeyi kolay kolay kabul etmeyeceği gözlenmiştir. Mezhep değiştirme konusunda içinde bulunduğu toplumdaki dışlanma korkusu nedeniyle mezhebini değiştirmeyeceğini ifade edenler ile değiştirebileceğini söyleyenlerin samimiyeti, katılımcıların kendi mezheplerini kanıksadıklarını göstermektedir. Ayrıca merkezin hâkim paradigmasından dolayı, farklı mezhepler uzak bir anlayışı temsil ettiklerinden, ötekini tanıma fırsatı oluşmamasından böyle bir sonucun ortaya çıktığını savunabiliriz.

-Edinilen bilgi ve gerçekleşen öğrenme ile insanlar arasında taassubun bir yönüyle önlendiğini, mezheplerin fikirleri gösterilerek bireylere mezhepler arası kıyaslama imkânı sağladığını ifade edebiliriz. Bununla birlikte öğrencilerin gerçekçi bir bakışla olayları algıladığını, bu dersin mezhep taassubuna ait problemlere çözüm üretmeyi sağladığını, öğrencilerin mezheplere geniş bakmayı sağlayarak gelecekte insanlar arasında mezhep çatışmalarının önüne geçmesinde etkili olabileceğini söyleyebiliriz.

-Edinilen bilginin; kişinin gerek toplumsal yaşamda gerekse mesleki yaşantısında mezhebenden olmayanlar hakkında edindiği bilgisi sayesinde birtakım ötekileştirme davranışlarını sergilemesini engellemekte olduğu, toplumsal bütünleşmeye katkı sunabileceği, dinin yorumsal farklılıklarına tanıklık etmesi ile toplumsal alanda karşılaşacağı durumlarda radikalleşme ve uca kayma eğilimlerinin oluşmasına engel olduğu ve toplumsal barışa katkı sunduğu görülmektedir. Ayrıca mezhep ayrımcılığından kaçınıp farklı mezheplere mensup bireylere karşı hoşgörü ve anlayış çerçevesinde davranmayı sağladığını, toplumsal hayatta her şeyden önce insan olma bilincini geliştirdiğini, çoğulcu bir bakış açısına kapı araladığını ve dini hoşgörünün dini

çoğulculuğa imkân sağlaması açısından önemli olduğunu ifade etmemiz yanlış olmayacaktır.

-İslam Mezhepleri Tarihi dersleri bağlamında sorulan sorulardan elde edilen sonuçlara bakıldığında katılımcıların genel olarak, İslam Mezhepleri Tarihi derslerinde edindikleri bilgi ve deneyimlerin yaşantılarına ne gibi katkılar sağladığı, nasıl değişiklikler getirdiği yönünde düşünceleri alınmış; bu çerçevede, katılımcıların çoğunluğunun bu derste edindikleri bilgi ve tecrübeler sayesinde İslam Mezhepleri Tarihinin temel kavramlarına vâkıf oldukları, bu alan ile ilgili bazı kavramlar hakkında fikir edindikleri, sorulan sorulara rahat cevap verebildikleri, farklı inanç ve düşüncedeki insanlara karşı hoşgörülü davranılması gerektiğini düşündükleri, mezhepler, çağdaş akım, grup, cemaat ve dini-sosyolojik oluşumlara ihtiyatlı yaklaştıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

-İslam Mezhepleri Tarihi bilim dalının temel kavramları, problemleri, kaynakları ve metodolojisine ilişkin katılımcılara yöneltilen sorulara verilen cevaplar dikkate alındığında katılımcıların çoğunluğunun; bu derste bu konular hakkında bilgi ve birikim kazandıklarını, bu bilgi ve birikim sayesinde karşılaştıkları problemlere gerçekçi çözümler üretebildiklerini, çağdaş bazı tartışmalı konularda bir fikir beyan edebildiklerini belirterek bu dersin önemine işaret ettikleri görülmektedir.

Son olarak İslam Mezhepleri Tarihi dersinin alınmasının öğrencinin bilgi süreçlerini etkilediğini ve bunun da onun toplumsal alanda dini hoşgörüsünü artırdığını, edinilen bilginin toplumsal çatışmanın önüne geçerek toplumsal bütünleşmeye katkı sağladığını söyleyebiliriz. Ayrıca bu dersin sadece ilahiyat fakültelerinde değil başka fakültelerde de okutulmasının kişinin başka inanç ve düşüncelere karşı hoşgörü kazanmasına vesile olacağını düşünmekteyiz. Bu makalede, edinilen bilgi ile hoşgörü arasındaki ilişkinin İslam Mezhepleri Tarihi üzerinden toplumsal bütünlüğümüze katkısının olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda İslam Mezhepleri Tarihi dersinin içeriğinin öğrencilerin eğitim hayatında ve günlük yaşamda karşılaştıkları problemlere uygun çözümler ürettiği, bunun yanı sıra Türkiye’de Alevilik-Bektaşılık ve Çağdaş İslam Akımları gibi mezhep ve dini akımlarla ilgili derslerin de öğrencilerde ilgi uyandırdığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, Adem. “Dârülfunûn İlahiyat Fakültesi’nde İslam Mezhepleri Tarihi ve Yusuf Ziya Yörükân’ın Alana Katkıları”. *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi*. 11-12 (2011): 85-87.
- Aydınlı, Osman. *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e İslam Mezhepleri Tarihi Yazıcılığı*. Çorum: Hitit Kitap Yayınevi, 2008.
- Barlak Muzaffer. “İslâm İlim Tarihi İçinde Kelam Disiplininin Oluşum ve Gelişim Merhaleleri”. *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi*. 14/2, (2016): 482.
- Barlak Muzaffer. “İtikadî Mezheplerde İlahiyyât ve Nübüvvet Bahislerinin Bütünlüğü Sorunu”. *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*. 10/2, (2017): 580-581.
- Bozkuş, Metin. *Sivas Alevîliği*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 2006.
- Bulut, Halil İbrahim. *İslam Mezhepleri Tarihi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Büyükkara, Mehmet Ali. *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: Klasik, 2015.
- Demir, Ahmet İshak - Usburak, Pervin. “Mezhepler Tarihi Akademik Makaleler Bibliyografyası”, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 5/ 1, (2012): 141-208.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. *Günümüz İslam Mezhepleri*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı, 2014.
- Gören Teymur, Sumeyra. “Lise Öğrencilerinin Mezhep Algısının Din Anlayışında Değişim Sürecine Etkisi (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)”. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi, 2015.
- Kesgin, Salih. “İlahiyat Fakültelerinde Hadis Eğitiminin Dünü, Bugünü ve Yarını: Tespit ve Teklifler”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 16/1 (2016): 9-45.
- Kubat, Mehmet. *İslam Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Kitap Dünyası, 2014.
- Kutlu, Sönmez. *Çağdaş İslami Akımlar ve Sorunları*. Ankara: Fecr Yayınları, 2008.

- Kutlu, Sönmez. *Mezhepler Tarihine Giriş*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2008.
- Onat, Hasan. Kutlu, Sönmez. *İslam Mezhepleri Tarihi: El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Öz, Mustafa. *Başlangıçtan Günümüze İslâm Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet. "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde İslâm Mezhepleri Tarihi Eğitimi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 7 (2000): 74.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet. *İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2017.
- Üçer, Cenksu. *Tokat Yöresinde Geleneksel Alevilik*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2005.
- Yıldız, Harun. *Anadolu Aleviliği Amasya Yöresi Bağlamında Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.